

אזרחות

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14×1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	(9×3) + (13×1)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12×2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11×2)	—	22	נקודות
				100	סה"כ נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

שים לב: הבחינה מתחילה בעמוד 3.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. משרד האוצר מחייב כל אדם לשלם מכס על מוצרים מסוימים שהוא מייבא מחוץ לארץ. הטלת המכס נועדה להביא להעלאת מחירי המוצרים המיובאים, וכך לעודד רכישה של מוצרים מתוצרת ישראל, לחזק את התעשייה הישראלית ולעודד יצירת מקומות עבודה.

בשנים האחרונות חלו שינויים ניכרים בדרך היבוא של מוצרים רבים לארץ. בעבר יובאו כמעט כל המוצרים האלה בידי יבואנים שזהו מקצועם אך בשנים האחרונות התרחב היקף הקניות של ישראלים באמצעות אתרי אינטרנט הפועלים מחוץ לישראל. בשל הקניות המרובות באינטרנט הצטמצמו ההכנסות של היבואנים בישראל במידה רבה. לכן דרשו היבואנים שמשרד האוצר יטיל מכס על כל המוצרים שישראלים רוכשים באמצעות אתרי אינטרנט הפועלים מחוץ לישראל או שלא יטיל מכס גם על היבואנים.

א. ציין והצג את הגישה הכלכלית-חברתית שנוקט משרד האוצר.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את התפקיד של הממשלה שבא לידי ביטוי בדרישה של היבואנים.

הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

2. במשך שנים רבות שודרה באחת מתחנות הרדיו בישראל תוכנית לילה שבועית שעסקה בעניינים הנוגעים לציבור החרדי. לתוכנית זו היו מאזינים רבים אך במהלך קביעת לוח משדרים חדש הוחלט להפסיק את שידורה. ההחלטה עוררה מחאה נרחבת בקרב מאזינים מכל חלקי הציבור בישראל. הם פרסמו בעיתונים דרישה ממשרד התקשורת למנוע את ביטול התוכנית בטענה שביטולה יצמצם את החשיפה של אזרחי המדינה לעולם הערכים של הציבור החרדי בישראל.

בתגובה על טענה זו ענה משרד התקשורת כי בישראל פועל ערוץ רדיו ממלכתי ייחודי עבור הציבור החרדי. ערוץ זה מממש במלואו את לשון החוק הקובע כי על ערוצי התקשורת הממלכתיים להביא לידי ביטוי בתוכניותיהם ערכים מן המסורת היהודית. לכן הדעות והערכים הנפוצים בחברה החרדית זוכים לביטוי הולם ברדיו על אף ביטול התוכנית.

א. ציין והצג את סוג המנגנון לפיקוח וביקורת על השלטון שהתממש בפעולה של המאזינים.

הסבר כיצד מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את החוק שהתגובה של משרד התקשורת התבססה עליו.

הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מן השאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מן השאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-7 (בכל תשובה כתוב לפחות שניים-שלושה משפטים).

3. הצג את המדיניות של **העדפה מתקנת**.
4. הסבר מה הן **זכויות פוליטיות** (זכויות אזרח).
5. הצג את **האיתלות של הרשות השופטת**.
6. הצג את **חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו**.
7. הסבר כיצד **המנון המדינה** ו**סמל המדינה** מבטאים את היותה של ישראל מדינה יהודית.

ענה על אחת מן השאלות 8-12, על פי אחד מן האשכולות שלמדת.

8. אשכול: העולם היהודי

הצג שניים ממרכיבי הזהות של יהודי התפוצות.

הסבר כיצד הקריאה ליהודי התפוצות בהכרות העצמאות מבטאת מרכיב זהות אחד של יהודי התפוצות.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

הצג את עקרון הגבלת השלטון.

הסבר כיצד תקשורת חופשית תורמת למימוש של עקרון הגבלת השלטון.

10. אשכול: בחירות ומפלגות

הצג את עקרון הכרעת הרוב.

הסבר כיצד עקרון הכרעת הרוב מתממש בשיטת הבחירות האזורית־אישית.

11. אשכול: רשויות מקומיות

הצג את עקרון הכרעת הרוב.

הסבר כיצד עקרון הכרעת הרוב מתממש בשיטת הבחירה של ראש רשות מקומית.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

הצג את המושג ועדת חקירה פרלמנטרית.

הסבר כיצד ועדת חקירה פרלמנטרית מממשת את אחד התפקידים של הכנסת.

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

ממעקב אחר השיח הבוטה בתקשורת וברשתות החברתיות, מתקבל לעיתים הרושם שיש בציבור מי שמאסו בערכים מסוימים של הדמוקרטיה. נראה שיש נכונות לוותר על כמה מן החירויות ומן הזכויות שהדמוקרטיה מבטיחה לאזרחים וכן על כמה מן המגבלות שהיא מטילה על רשויות השלטון. לכאורה, כל זאת בהתאם לרצון של רוב הבוחרים. השיח המזלזל שיוצא נגד חירויות בסיסיות, והניסיון להשתיק דעות אחרות, יכולים להוביל למסקנה שרוב הישראלים רואים בדמוקרטיה שלטון שבו הרוב זכאי לכוח שלטוני בלתי מוגבל ולדעת המיעוט אין כל חשיבות.

אלא שדוח של המכון הישראלי לדמוקרטיה שפורסם לאחרונה מוכיח שאין זה המצב. לדברי מחברי הדוח, סקר שערך המכון מלמד כי הציבור ברובו מבין ומקבל את המשמעות של עקרונות הדמוקרטיה וערכיה ואינו מוכן לוותר עליהם. רוב מוחלט של הציבור רואה חשיבות עליונה במימוש החירויות המוקנות לכל אדם, גם למי שאינו נמנה עם הרוב. רוב אזרחי המדינה רואים בישראל מדינה יהודית ודמוקרטית המחויבת לאפשר לכלל האזרחים לממש את הזכויות שלהם באופן שווה, בהתאם לחזון של מקימי המדינה ובהתאם לחוקיה. בניגוד לדימוי שנוצר במקרים מסוימים, רוב הישראלים אינם מוכנים לאמץ את הנוסחה הפשטנית שלפיה בדמוקרטיה "רק הרוב קובע". הם מבינים שנוסחה כזו משמעותה עריצות הרוב, ושהחלטות המנוגדות לערכי הדמוקרטיה וזכויות האדם אינן דמוקרטיות גם אם הן התקבלו בידי רוב כזה או אחר.

דוח המכון הישראלי לדמוקרטיה מראה שאף על פי שיש מי שאינו מרוצה מן המציאות, לרוב הישראלים אכפת מן המדינה, הם מעוניינים לחיות בה ולהשפיע על צביונה והם משתתפים בחיים הפוליטיים והציבוריים בישראל. אזרחי ישראל מממשים את זכותם להצביע בקלפי וממלאים את חובתם האזרחית בשיעורים גבוהים יותר משעושים זאת במדינות דמוקרטיות אחרות. זוהי עדות לחשיבות שהם רואים בהשתתפות בחיים הציבוריים. למי שהטיל בכך ספק, הדוח של המכון הישראלי לדמוקרטיה מראה שדעת הקהל בישראל מגלה מחויבות עמוקה לתפיסות דמוקרטיות. לדעתי, אם ינסה מישהו להצר את צעדיה של הדמוקרטיה הישראלית, יעמוד מולו ציבור רחב ונחוש שימנע זאת ממנו.

(מעובד על פי 'פלאסנר', 'העם רוצה דמוקרטיה אמיתית', אתר YNET, 12 בדצמבר 2017)

ענה על שתיים מן השאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).
שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) ענה **על פי מה שלמדת**, ולא על פי הקטע.
בחלק השני של השאלה ענה **על פי הקטע**.

13. הצג את עקרון הסובלנות.

הסבר את דברי כותב המאמר בנוגע למימוש עקרון הסובלנות.

14. הצג את מעמד המיעוטים במדינת ישראל.

הסבר כיצד מעמד המיעוטים במדינת ישראל בא לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את עקרון שלטון העם.

הסבר כיצד עקרון שלטון העם בא לידי ביטוי בקטע.

פרק רביעי (22 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 16-18, ועל אחת מן השאלות 19-20 (לכל שאלה – 11 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 16-18.

16. בית הנבחרים בפולין חוקק חוק שעל פיו אסור לטעון כי העם הפולני היה מעורב בפשעים שעשו הנאצים על

אדמת פולין בשואה. על פי חוק זה יוטל עונש כבד על מי שיטען כך.

החוק עורר סערה ציבורית גדולה בישראל, וארגונים רבים של ניצולי שואה קראו לממשלת ישראל לפעול לשינוי החוק הפולני. לדברי ראשי הארגונים, מדינת ישראל הוקמה גם כדי להגן על היהודים ולהיאבק ברדיפתם, ולכן עליה למנוע כל ניסיון להשכיח את הפשעים נגד היהודים בשואה.

— ציין והצג את **סוג הלאומיות** שראשי הארגונים התבססו עליו.

הסבר כיצד סוג הלאומיות הזה בא לידי ביטוי בקטע.

17. באחת ממדינות אירופה הוגשה הצעת חוק שלפיה תיאסר עריכת ברית מילה לתינוקות. בעקבות הגשת

ההצעה החלו קהילות המוסלמים והיהודים במדינה זו לפעול נגד הצעת החוק. לדברי מנהיגי הקהילות האלה, ברית מילה היא מצווה חשובה ביהדות ובאסלאם, וחוק זה ימנע מן היהודים ומן המוסלמים החיים במדינה זו לקיימה.

— ציין והצג את **הזכות** שבשמה פעלו מנהיגי הקהילות.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

18. אחד מחברי הכנסת מן האופוזיציה הגיש הצעת חוק לפיזור הכנסת בטענה שהיא אינה ממלאת את תפקידה

כראוי. הצעתו הועלתה להצבעה במליאת הכנסת, אך מכיוון שלא זכתה ברוב הקולות היא הוסרה מסדר היום של הכנסת בלי להגיע לשלב הדיונים בוועדת הכנסת המתאימה.

— ציין והצג את **הקריאה** (בהליך חקיקת חוק בכנסת) שבה נערכה ההצבעה על הצעת החוק.

הסבר כיצד קריאה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. משרד הבריאות החליט לחייב את יצרני המזון לסמן בסימון בולט מוצרי מזון שיש בהם מרכיבים העלולים להזיק לבריאות. יש התומכים בהחלטה זו ויש המתנגדים לה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה – הצג את עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

20. באחד מן המחוזות בהודו החליטו הרשויות להציב בכיתות בבתי הספר מצלמות שיצלמו וישדרו בזמן אמת את המתרחש בהן. הורי התלמידים יוכלו לצפות בשידורים אלה באמצעות הטלפון הנייד שלהם ובמקרה הצורך יוכלו גם להגיב. יש התומכים בהחלטה זו ויש המתנגדים לה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה – הצג את עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!